

ÖZEL MÜLK YAZILIM, ÖZGÜR YAZILIM ve AÇIK KAYNAK KOD

izlem Gözükeleş

Bilgisayar Mühendisi - izlem.gozukeles@emo.org.tr

Birkaç yıl öncesinde sık duyduğumuz ama şimdi var olan durumu kabullenmişlik içinde pek rastlamadığımız bir ifade var: "Sanayi devrimini kaçırdık, bari bilişim devrimini kaçırmayalım."

Bu temenni, iki açıdan sorunlu görünüyor. Birincisi, teknoloji, yoldan geçerken atlayabileceğimiz bir tren değildir. Teknoloji, hayatın her alanında; toplumsal hayatla iç içe geçmiştir. Dolayısıyla, sanayi devriminin neden başka bir ülkede değil de İngiltere'de ortaya çıktığı, Türkiye'nin neden sanayileşmekte geç kaldığı ya da Batılı ülkelerin izlediği yolun takip edilmesinin Üçüncü Dünya ülkelerinin sanayileşmesine ne ölçüde katkı sunacağı sorularının yanıtı salt teknolojik süreçlere indirgenemez. Çözümlemede, sosyoekonomik ilişkilerin ve süreçlerin göz ardı edilmesi gerekir. Bilişim devrimi bağlamında konuşursak, asıl tartışılması gereken dünya sistemine nasıl ekleneceğimizdir. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın okulları ve öğretmenleri Microsoft ürünleri ile donatması da bir tercihtir, TÜBİTAK'ın kamunun kaynaklarıyla kamusal bir işletim sisteminin geliştirilmesine destek sunması da...

İkinci sorun ise, ifadenin üstü kapalı olarak taşıdığı olumluluktur. Sanayi devrimini kaçırmaktan bahsediyorsak, ona üstü kapalı olarak

bir olumluluk atfediyoruz demektir. Sanayi devrimi ve sonrasında, bilim ve teknoloji alanındaki baş döndürücü gelişmelerden etkilenmemek, hele "iş teknoloji olan" biri için olanaksız. Fakat tüm açık yürekliliğimizle, sanayi devrimi sonrasında insanoğlunun atalarından daha mutlu ve sağlıklı olup olmadığını sorgulayalım. Acaba sanayi devrimi sonrasında daha eşit ve özgür bir dünyada mı yaşamaya başladık?

İş sürecinde, Mühendis Taylor'un elindeki saat kapitalist için zenginliği ölçerken, makinenin bir parçası haline gelen işçi için ruhen ve bedenen çö-

küntü anlamına geliyordu. Üstelik bugün açlık ve yoksulluk artarak devam ediyorsa ve krizler geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında artık eksik üretimden değil de, aşırı üretimden kaynaklanıyorsa sanayi devrimini kaçırmaktan duyulan üzüntüyü bir daha gözden geçirmemiz gerekiyor mu?

Burada şöyle bir yorum getirilebilir: Teknoloji, farklı bir ekonomik sistemde, farklı bir anlam taşıyacaktır.

Olabilir...

Teknolojinin farklı bağlamlarda taşıyabileceği anlamlar bu yazının kapsamı dışındadır. Ancak yazının şöyle bir tezi vardır:

Bilişim devrimi, "teknolojideki önemli gelişmelerle beraber bilginin üretiminin, işlenmesinin ve iletiminin, verimliliğin ve iktidarın temel kaynağı olması" (Castells, 2001) süreci olarak değerlendirildiğinde, içerdiği toplumsal ilişkiler ve bu ilişkilerin sonucu bakımından, içinde var olduğu sosyoekonomik sistem üzerinde yıkıcı ve dönüştürücü bir potansiyel taşımaktadır.

Daha açık ifade edersek, özel mülkiyetin kutsallığı üzerine kurulu sistem, enformasyonun toplumsal mülkiyeti ve bilişim devriminin buna yönelik eğilimi ("Enformasyon Özgür Olmalıdır!") ile karşı karşıya kalmıştır. Üstelik Özgür Yazılım bağlamında değerlendirildiğinde, bu durum sistem için

reddedilerek kolayca bertaraf edilebilecek bir tehlike de değildir.

Bu bağlamda, içerdiği toplumsal ilişkiler ve bunların sonuçları açısından sistemi tehdit edici öğeler içeren, ama aynı zamanda bugünkünden farklı, daha yaşanabilir bir dünyanın olabilirliği hakkında önemli ipuçları sunan Özgür Yazılım'ın ortaya çıkışına, gelişim sürecine ve içerdiği çelişkilere daha yakından bakmakta fayda var. Bu doğrultuda, Özgür Yazılım'ın tarihinde kısa bir gezinti yapacağız

Özel Mülk Yazılımın Doğuşu

Enformasyon, sanayi devriminde de üretim sürecinin belirleyenlerinden biri olmuştur. Ancak bu belirleyicilik bilişim devrimi ile beraber daha ileri bir boyuta taşındı. Bu durumda, Castells'in (2001) de belirttiği gibi, teknolojik gelişmelerin bilginin üretim, işleme ve iletim süreçlerinin hızlandırılmasında tetikleyici rolü vardı. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, sağlıktan eğitime, ticaretten sanayiye birçok alanı etkiledi.

Teknolojik gelişmeler, çoğu zaman donanımsal öğelere indirgeniyor. Oysa bilişim teknolojilerinin uygulanmasındaki çeşitliliğe karşın, donanım o kadar çeşitli değildir. Standart üretilen donanım, "donanımın belirli işlemleri yerine getirmesine yardımcı olan komutlar seti"yle (OECD, 1985), yani yazılımla, farklı ihtiyaçlara göre uyarlanabilir.

1950'lerden başlayarak, bilgisayarların iş dünyasında kullanımının artması, yazılım hizmetlerine yönelik bir piyasanın oluşumuna ön ayak olur. Bilgisayar üreticilerinin, ürünlerinin özelliklerini arttırıp satmak için yazılıma olan gereksinimleri giderek artmaktadır. Bunun sonucunda zamanın lider bilgisayar üreticisi IBM, yazılım hizmetleri ve araçları satmaya başlar. İşte programlama dilleri ve onların oluşturduğu kaynak kodu tarihin bu anında ortaya çıkar. Programlama dilleri, bilgisayarların kullanım alanlarını zenginleştirdiği gibi üretici firmalarla kullanıcılar arasındaki ilişkiye yeni bir

boyut katar. Firmalar, doğrudan amaca yönelik yazılımlar üretmek yerine, bu amaçları gerçekleştirebilecek araçlar, programlama dilleri geliştirmeye başlarlar. Dolayısıyla bilgisayar kullanıcıları, bilgisayara doğrudan artı-değer katkısı sunabilecek hale gelir. Bunu, şirketlerin ve kurumların, bilgisayarları daha işlevsel kullanmak için kendi bünyelerinde yazılım geliştirme bölümleri oluşturmaları takip eder.

Peki programlama dili nedir?

Bir yazılım uygulaması (web tarayıcıları, oyunlar, ofis uygulamaları vs.) komutlar ve veriler kümesinden oluşur. Ekranı, "Merhaba Dünya" yazan ufak bir uygulama geliştirmek istediğinizi düşünelim. Programlama dillerinden önce, programcılar bunu bilgisayarın anlayacağı tek dille, makine diliyle gerçekleştiriyorlardı. Makine dili, 0'lerden ve 1'lerden oluşan, kullanılması zor ve karmaşık bir dildir. Örneğin, "Merhaba Dünya" yazmak için aşağıdakine benzer bir ifade gerekir:

```
11100001 11110000 00110011
11100000 11100001 10101010
01101011 00001100 11010010
11111100 00001111 00110000
```

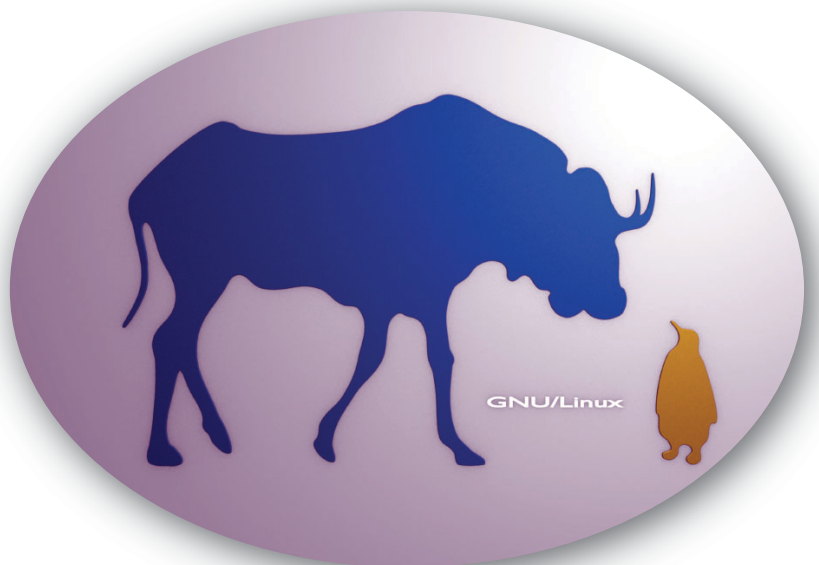
Programlama dilleri ise insan diline daha yakındır ve kolayca anlaşılabilir. Aşağıda, aynı işlemi yerine getiren C

programlama dili ile yazılmış bir program kodu yer almaktadır.

```
int main()
{
    printf("Merhaba Dünya");
    return 0;
}
```

Programlama dilleri aracılığıyla yazılmış kaynak kodu, ara yazılımlarla bilgisayarların anlayacağı 0'lar ve 1'ler kümesine dönüştürülür. Yukarıda "Merhaba Dünya" yazan kodu, başka bir içerik yazacak hale getirmek programcı olmayanlar için bile zor değilken, makine dilini değiştirmek programcılar için bile zahmetli olacaktır. Bu nedenle, programla dillerinin ortaya çıkışı yazılım alanındaki eksik üretimi gidermek yolunda iki açıdan yaşamsal bir adımdır: Yazılımın geliştirilmesi kolaylaşmıştır ve geliştirilen yazılımın paylaşılabilirliği artmıştır.

Bu bağlamda, bilgisayar üreten firmaların 1950'lerin sonunda oluşturduğu kullanıcı grupları Özgür Yazılım'ın tarihinin anlaşılabilirliği açısından önemlidir. Bu gruplar, kullanıcıların kendilerince geliştirilen yazılımların kaynak kodlarının kullanıcılar arasındaki paylaşımına yöneliktir. Örneğin, IBM tarafından SHARE adı verilen bir kullanıcı grubu oluşturulmuştur. 1950'ler ve 1960'ların sonu, bilgisayarın donanımdan ibaret görüldüğü,

asıl meta olanın donanımın kendisi olduğu yıllardır. Yazılım, hala donanımın bir parçası olarak görülmektedir. Hiç kuşku yok ki geliştirilen yeni yazılımlarla bilgisayarın kullanım alanlarının artması, satışlarını arttırmak isteyen ama yazılım geliştirimi konusunda sıkıntı çeken firmaların işine gelmektedir.

Burada, kaynak kodunun bir üretim aracı özelliği taşıdığına dikkat etmek gerekir. Yazılımın kendisi başka nesnelerin üretiminde kullanılan bir araçtır. Fakat kaynak koduyla bir bütün olan yazılımı diğer üretim araçlarından ayıran önemli fark, kendi kendisi için de bir üretim aracı olmasıdır. Örneğin dört işlem yapan bir hesap makinesi programı yaptınız. İşin beş gün sürdüğünü varsayalım. Daha sonra da bunu bir derleyici ile bilgisayarın anladığı tek dil olan 0/1 dizilerine çevirdiniz. En sonunda da ilgili programı bir arkadaşınıza sattınız. Aradan zaman geçti. Bu arkadaşınıza dört işlem yetersiz kalmaya başladı. Bilimsel hesap makinesine (Karekök, sinüs, kosinüs vs. hesaplarına da yapabilen.) ihtiyaç duyuyor. Şimdi ne yapacak? Eğer bu arkadaşımıza, dört işlem yapan programı kaynak koduyla verdiyseniz, o kodun (birikmiş bilginin) üzerine kendisi birkaç günlük iş gücü harcayarak istediği özellikleri ekleyebilir. Eğer sadece çalışabilir dosyayı verdiyseniz yapacağı iki şey vardır. Sizden daha gelişmiş bir program istemek (burada ister istemez size bağımlı kalacaktır) ya da her şeye baştan başlamak, bir diğer deyişle normal bir hesap makinesi yapmak için yeniden fazladan beş gün harcamak.

Yazılımın paylaşılması, yazılımın ayrı varlık kazanmasıyla beraber var olmuştur. Başka türlü hiç akıllara gelmemiştir. Bir diğer deyişle, yazılım özgür doğmuştur. Ama çok iyi bilinir ki kapitalizm koşullarında var olan her şey metalaşmaktadır. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren yaşanan PC devrimiyle beraber, yazılım endüstrisi de hızla gelişir. Artık yazılım meta ilişkilerine girmiştir. Yazılımın ayrı bir meta olarak satılabilirliği ve kaynak kodunun saklanması şirketleri rekabet konusunda bir adım öne ge-

çireceği fark edilir. Bu durum, yıllarca var olan yazılımları kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmiş, yazılımın içerdiği bilgi birikimine kendi bilgilerini de katarak diğer yazılım geliştiricilerle paylaşmış kesimler için son derece rahatsızlık vericidir.

Bu bağlamda, özel mülk yazılımla anlatılmak istenen yazılımın satılması değildir. Özel mülk yazılım, yazılımın kaynak kodunun, dolayısıyla içerdiği bilgi birikiminin özel mülk haline getirilip paylaşımının engellenmesidir.

Özgür Yazılım Hareketi (ÖYH)

27 Eylül 1983 tarihinde, UNIX kullanıcılarına yönelik bir haber grubunda "yeni UNIX gerçekleştirimi" başlıklı bir duyuru yapılır. Duyuru sahibi, Richard Stallman, özgür bir işletim sistemi yazacağını söyler; bunun için de zaman, para, program ve donanım katkılarını büyük gereksinimi olduğunu belirtir. (Stallman, 1984b)

Büyük bir iddiadır. Her şeyden önce bir işletim sistemi yazmak çok kapsamlı bir iş. Ama daha önemlisi, katkılara açık olduğunu yazsa da, Stallman yola tek başına çıktığının farkındadır ve çalışmaya katkı koyacaklara hiçbir madde vaat etmemektedir. Stallman geliştirmeyi hedeflediği sistemin adını

GNU olarak ifade etmektedir: GNU is not UNIX. GNU hem bir UNIX sistemi olacaktır hem de onun aşılması.

Üstelik amaç sadece teknik olarak bir işletim sistemi geliştirmek değildir; Stallman yazılım dünyasında yaşanan metalaşmaya ahlaken karşı olduğunu da belirtir. GNU, akıntıya karşı kürek çekmektir ve Özgür Yazılım dünyasında tarihi bir dönüşüme işaret eder. Kendinde özgür olan yazılım, metalaşma süreci ve buna karşı oluşan tepkilerle kendisi için Özgür Yazılım'a dönüşmektedir. GNU, yazılımın toplumsallaşmasını hedefleyen bir topluluğun çıkarlarının nesneleşmesini ifade etmektedir. Bu dönüşümün lideri Stallman'ın anlaşılması önemlidir. Yazılarında, dikkat çekici en önemli nokta, Özgür Yazılım'a üretim özgürlüğü perspektifinden yaklaşıyor olmasıdır. GNU projesi tam olarak 1984 yılında başlar. Ardından Stallman yazılımda kaynak kodunun paylaşımının önemini vurgulayan GNU Manifestosu'nu kaleme alır. GNU Manifestosu özel mülk yazılımlara karşı en köktenci tavidir ve büyük bir zihin karışıklığı ile karşılanır. (Wayner, 2000)

GNU projesinin amacı UNIX benzeri bir sistem yaratmaktan öte, metalaşma süreci sonrasında dağılan yazılım paylaşma kültürünü yeniden yeşertebilmektir. Özgür Yazılım, bu

süreçte bilinçli bir biçime kavuşur. Özgür kelimesi, ÖYH tarafından bilgisayar kullanıcılarının yazılımı kullanma, kopyalama, değiştirebilme ve dağıtabilme özgürlüğü olarak tanımlanır. ÖYH, Özgür Yazılım'ın İngilizce çevirisinde (Free Software) bulunan "free" kelimesinin özgürlükle ilgili olduğunu, fiyatla ilgisi olmadığını ısrarla vurgular. Fakat bu vurguya rağmen, yazılım özgür paylaşımından kaynaklı olarak bir yan etkiyle ücretsiz de olmaktadır. (Stallman, 2002)

Stallman, Özgür Yazılım'ı bekleyen en önemli tehlikenin farkındadır. Geliştirilen ve diğerleriyle paylaşılan bir yazılımın ebedi olarak özgür olması güvence altında değildir. Örneğin, MIT tarafından geliştirilen X Pencere Sistemi, kullanıcıların tamamen özgür erişimine açılmıştır. Fakat bazı şirketler X Pencere Sistemi'ni alıp, onu kendilerine göre değiştirip, geliştirip özel mülk yazılım olarak satma yoluna gitmiştir. Böylece kullanıcılara ilk geliştiricileri tarafından verilen özgürlük, şirketlerce gasp edilmiştir.

Buna karşılık Stallman, var olan fikri mülkiyet hakları kanunu çerçevesinde yeni bir yaklaşım önerir: Copyleft. Amaç, özgür olan bir yazılımın özel mülk haline gelmesinin önüne geçmektir. Temel düşünce, kullanıcıya, diğerlerinin özgürlüğünü engellemek dışında her özgürlüğü vermektir. GNU GPL (General Public License-Genel Kamu Lisansı) adı verilen bu lisansla, kullanıcı eğer GPL'li bir yazılımı değiştirirse ya da ona eklemelerde bulunursa, yazılımın yeni halini dağıtmak istediğinde yine GPL kullanmak zorundadır. X Pencere Sistemi örneğine dönersek, eğer GPL kullanılmış olsaydı, şirketler yaptıkları eklemeleri ve geliştirmeleri yine GPL ile dağıtmak zorundadır.

GPL, Özgür Yazılım'ın özel mülk haline getirilmesini önler. Bunun yanında yazılımı kavramsallaştırması toplumsal açıdan oldukça önemlidir. GPL'e göre yazılım, sürekli biriken toplumsal bilgidir. Bazılarına bir yerlerden tanıdık gelecektir: GPL'li bir yazılım, herkesin ihtiyacına yönelik kullanımına açıktır ve

varlığını insanların yetenekleri ölçüsünde yaptığı katkılarla sürdürür.

Stallman'ın bu lisansı tasarlarırken ki yegane amacı, kullanıcıların özgürlüğünü garanti altına almaktır. Fakat GPL "bir virüs gibidir" (De-Landa, 2001); GPL'li bir yazılımı kullanıp onu diğer yazılımlarla bağladıkça GPL'li yazılımların sayısı hızla artar ve çok sayıda yazılımın "zor"la özgür olmasını sağlar.

Perens (1999), GNU GPL'in politik retoriğinin bazı insanlarda yarattığı olumsuz etkiye işaret eder. Kullanıcının özgürlüğünü sağlamaktadır, ama girişimcilerin yazılımı özel mülk haline getirme özgürlüğünün önüne geçmesiyle yazılım endüstrisini rahatsız etmektedir. Stallman'ın (2002) bu eleştiriye yanıtı oldukça nettir: GNU'nun hedefi kullanıcının özgürlüğüdür, popüler olup herkesçe sevimek değil.

1983'de özel mülk yazılıma tepkiyle başlayan GNU projesi, çeşitli katkılarla hızla büyür. 1990'lara gelindiğinde, tamamen özgür bir işletim sisteminin olabilirliği yönündeki kuşkular dağılmıştır. (Wayner, 2000) GNU projesine bağışlanan çok sayıda yazılım vardır ve neredeyse yolun sonuna gelinmiştir. 1990'lı yıllarda, Linus Torvalds'in, yine GNU araçlarını kullanarak hazırladığı Linux çekirdeğinin geliştirilmesiyle beraber tüm dünyayı sarsacak olan özgür işletim sistemi, GNU/Linux kullanıma hazır hale gelir.

Pazar İçin Özgür Yazılım: Açık Kaynak Kod

Kapitalizmin ortaya çıkışında ve gelişmesinde, birbirleriyle de ilişkili olan, özel mülkiyet ve rekabet gerekli koşulların başında gelir. (Wood, 1999) Her ikisi de kapitalizmin tarihi boyunca sürekli kutsanmış unsurlarıdır. Bu bağlamda Stallman'ın 1984 yılında yazılımda özel mülkiyete ve fikri mülkiyet hakları kanunlarının dışlayıcılığına sert eleştiriler yönelmesi tarihi bir öneme sahiptir. Stallman (1984a) eleştiriler oklarını rekabete yöneltirken, bunun toplumda oluşturduğu bozulmaya dikkatleri çeker. Özel mülkiyet ve rekabet,

insanlar arasındaki dayanışmayı zedelemektedir. Var olan yasalar der ki:

"Sen bu yazılımı dostlarınla paylaşmazsın. Paylaşırsan korsanlık yapmış olursun; bu da yasalar karşısında suçtur." (a.g.e.)

Özgür Yazılım ile özel mülk yazılım arasındaki fark, son kertede üretim araçlarının (kaynak kodunun) toplumsal ve özel mülkiyeti arasındaki fark olsa da projeye katkıda bulunanlar farklı güdülerle hareket ederler. Herkes Stallman gibi özel mülkiyetin toplumsal ilişkilerde yarattığı olumsuz etkiye karşı koyma güdüsüyle hareket etmemektedir. Bazıları için Özgür Yazılım'a katkıları, sadece günlük işleri nedeniyle. Bazılarının katkı koyma nedeni sadece programcılığı eğlenceli bulmalarıyken, bir kısmı ise koydukları katkılarla ün sağlayıp gelecekteki kariyerlerine parlak başarılar eklemek ister. Önemli bir kısım programcı ise sadece teknik bilgisini geliştirmeyi hedefler. Özetle, GNU projesi heterojen bir yapıya sahiptir ve GPL sayesinde katkılar biriktirmektedir. Bugün Özgür Yazılım'a katkı koyan bir öğrenci, yarının iş adamına dönüşse de GPL eklenen kaynak kodunun toplumsal mülkiyetini garanti altına alıp gelecek kullanıcılara/üreticilere bu toplumsal mirası aktarır.

Ancak şöyle bir çelişki mevcuttur: Özel mülkiyeti kutsayan bir sistemin belli başlı şirketleri, haklarını arttırmak için Özgür Yazılım olgusuna göz yummak, hatta onu desteklemek zorunda kalmaktadır. Bir diğer deyişle, kapitalist sistem, kendi mezar kazıcısına mecbur kalmıştır.

Bu problemin üstesinden gelmek isteyen Özgür Yazılım dünyasının liderleri 1997'de Kaliforniya'da bir araya gelir. Katılımcılar arasında Eric Raymond'dan Tim O'Reilly'e kadar çok sayıda tanınmış insan yer almaktadır. Stallman davetli değildir. Katılımcıların temel düşüncesi ÖYH'nin anti-kapitalist söyleminin iş dünyasının Özgür Yazılım'a yaklaşımının önündeki en büyük engeli oluşturduğudur. Bu nedenle önce Özgür Yazılım'ın adı değiştirilir, artık onun adı Açık Kaynak

Kod'dur. Ayrıca etik değerler ve özgürlük üzerine kurulu söylem hemen terk edilmelidir. Bundan böyle temel argümanları teknik üstünlük ve firmalara sağlayacağı karlılık olacaktır.

Aslında ne Stallman ne de ÖYH iş dünyası ile ilişkilere karşıdır. Hatta Stallman hayatını Özgür Yazılım'dan kazanır; ÖYH, GNU projesini bu şekilde finanse eder. Özgür Yazılım, iş dünyasının dikkatini 1990'ların ikinci yarısında çekmiş olmasına rağmen Özgür Yazılım iş modelleri uzun süredir vardır. Özgür Yazılım'ın temeli şu şekilde özetlenebilir:

“Programcılardan yetenekleri ölçüsünde katkı almak ve onlara ihtiyacı olan araçları sağlamak.”

Özgür Yazılım iş modellerinin temeli ise, “Özgür Yazılım lisansı dışına çıkmadan, firmaların, ihtiyacı olanlara belirli bir ücret karşılığında hizmet sunması”dır. Örneğin herhangi bir Özgür Yazılım'ı kurmak için yeterli bilginiz yok ya da onu değiştirip kendi ihtiyaçlarınıza uyarlayacak programcılık bilgisine sahip değilsiniz. Bu durumda istediğiniz hizmetin ücretini ödersiniz. Firma kesinlikle toplumsal mülkiyete el koyamaz, sadece bir artı değer sağlayıp bunun karşılığını alır; bu artı-değer kaynak kodu niteliğindeyse toplumsal mülkiyete katkıda da bulunmuş olur.

Bu şirketler Özgür Yazılım dünyasına katıldıkça, Özgür Yazılım'ın dinamikleri de değişmeye başlar. Şirketler yeni projeler başlatırlar. Sonuçta, kendini lisanslarda gösteren mülkiyet ilişkilerinde önemli değişimler yaşanmaya başlar. Özgür Yazılım firmaları ile özel mülk yazılım geliştiren firmalar arasında bir yakınsama oluşur. Açık Kaynak Kod firmaları, gerekli gördükleri durumlarda ürünlerine özel sahipli yazılımları eklemekte tereddüt etmezler. GPL buna izin vermemektedir; dolayısıyla kimi firmalar yazılımın özel mülk haline gelmesine izin veren Açık Kaynak Kod lisansları olarak adlandırılan lisansları tercih etmeye başlar. Özel mülk yazılım üreten firmalar ise yine aynı lisans yaklaşımıyla yeni iş modelleri kurarlar. (Smith, 2002) Kapitalizmle kurulan yeni ilişkiler çerçevesinde yeni lisanslar

oluşurken, bilginin sürekli toplumsal birikimini güvence altına alan GPL, gerek bazı Açık Kaynak Kod sözcüleri, gerekse de Microsoft tarafından istenmeyen lisans ilan edilir. Açık Kaynak Kod'a ilgisini olumlu cümlelerle ifade eden Microsoft, sık sık GPL ile arasındaki çelişkinin uzlaşmazlığına işaret eder. (Lessig, 2002)

Özgür Yazılım ile Açık Kaynak Kod arasındaki çelişki, Özgür Yazılım'ın tarihsel seyirinin anlaşılabilirliği için gerekli temel noktalardan biridir. Özgür Yazılım dünyasında yaşanan bu çatallaşma bir bakıma Özgür Yazılım'ın kapitalizm tarafından asimilasyonudur. Açık Kaynak Kod taraftarları için “özgürlük” kelimesi bile iş dünyasını rahatsız edebileceğinden sakıncalıdır. (Dibona ve diğerleri, 1999) Açık Kaynak Kod'daki açıklık onlar için teknik üstünlüktür, hızdır ve elbette ki kardır. Richardson'un (2001) belirttiği gibi Açık Kaynak Kod, iş dünyası için ehilleştirilmiş Özgür Yazılım'dır.

Stallman (2002) bu ayrımı 68 kuşağında yaşanan ayrımlarla karşılaştırır. Bu dönemde örgütler, aynı hedefi gütmelerine karşın uygulanacak stratejinin detayları yüzünden birbirlerine düşer ve karşı tarafı düşman olarak görmeye

başlar. Özgür Yazılım ve Açık Kaynak Kod arasındaki ilişki bunun tam tersidir. Her iki tarafın da farklı hedefleri vardır; ama toplumsal pratikleri ile aynı yolda karşılaşırlar. Birbirlerinin projelerine destek verirler.

Ancak bilişim dünyası ve Özgür Yazılım'ın geleceği açısından kritik durumlarda (bkz. Yazılım Patentleri, Trusted Computing, Cloud Computing vs), iki taraf niceliksel ve niteliksel olarak çok farklı tepkiler gösterebilmektedir. Son tahlilde, Özgür Yazılım'da belirleyici olanın üretim özgürlüğü ve yazılıma eşit erişim hakkı olduğu, Açık Kaynak Kod'da ise şirketlerin karlılığı ve verimliliği olduğu unutulmamalıdır.

Ayrıca Açık Kaynak Kod ve onun karşıtı Kapalı Kaynak Kod, Özgür Yazılım/Özel Mülk Yazılım ikilisinin aksine mülkiyet ilişkilerini gizlemektedir.

Neden Özgür Yazılım?

Özgür Yazılım tarihinde yaptığımız bu kısa gezitiden sonra “Neden Özgür Yazılım?” sorusunun yanıtı daha rahat verilebilir. Stallman'ın da belirttiği gibi bugün Özgür Yazılım/Açık Kaynak Kod projelerine katkıda bulunan ve farklı amaçlar güden insanlar/topluluklar

var. Öncelikle unutulmaması gereken, hala kapitalist bir sistemde yaşıyoruz ve bu projelere destek veren büyük şirketlerin her biri de bu sistemin bir ürünü ve destekçisi. O yüzden ÖYH ile bu şirketlerin ilişkisi pürüzsüz değil ve daha yakından incelenmeli. ÖYH'yi, Novell'e ve SUSE Linux'a karşı bir boykot kampanyası düzenlemeye iten nedenleri dikkate almak gerekiyor. (bkz. <http://boycottnovell.com>)

Şirketlerin söylemini ve onların pazarlama stratejilerini bir kenara bırakalım. Özgür Yazılım, ancak insanın özgürlüğünü, halkın enformasyona eşit erişim hakkını, tam bağımsız Türkiye'yi önüne koyan genel bir bilişim stratejisinin bileşeni olduğunda anlam kazanacaktır. Bu bağlamda,

Özgür Yazılım'ı destekliyoruz, çünkü;

- *Bireyin, üretim özgürlüğünü destekliyoruz.*
- *İnsanları birbirini yok etmeye vardır bir rekabeti değil, dayanışmayı ve paylaşımı destekliyoruz.*
- *E-Demokrasi ve İnternet'e özgürlük tartışmaları, ancak toplumun genelinin İnternet'e eşit erişim hakkının olduğu bir toplumda anlam kazanacaktır. Özgür Yazılım, yazılımı, sürekli biriken toplumsal bilgi olarak değerlendirir. Bu birikimden faydalanmak ve onu zenginleştirmek halkımıza ve dünya halklarına karşı sorumluluğumuzdur.*
- *Özgür Yazılım bize, özel mülkiyetin, zorunlu iş bölümünün ve yabancılaşmanın zorunluluk olmadığını, yaşanabilir başka bir dünyanın mümkün olduğunu gösteriyor!*

diyebilmemiz gerekmektedir.

Kaynaklar

- Castells, M. (2001). The Rise of The Network Society. Blackwell Publishers Ltd.
- DeLanda, M. (2001). Open-source: A movement in search of a philosophy. presented at the Institute for Advanced Study, Princeton, New Jersey, Son erişim 21-11-2005, <http://www.cddc.vt.edu/host/delanda/pages/opensource.htm>.
- DiBona, C., Ockman, S. ve Stone, M. (1999). Introduction. Open Sources:

Voices from the Open Source Revolution, 1st edition, Son erişim 31-12-2005, from <http://www.oreilly.com/catalog/opensources/book/toc.html>.

Lessig, L. (2002). Open source baselines: Compared to what? Government Policy toward Open Source Software, AEI-Brookings Joint Center For Regulatory Studies (pp. 50-68).

OECD (1985). Software: An Emerging Industry. Information Computer Communications Policy, Paris.

Perens, B. (1999). The open source definition. Open Sources: Voices from the Open Source Revolution, 1st edition, Son erişim 31-12-2005, from <http://www.oreilly.com/catalog/opensources/book/toc.html>.

Richardson, J. (2001). Free software & gpl society -interview with stefan merten, oekonux, Son erişim 5-12-2005, <http://www.free-soft.org/FSM/english/issue01/smerten.html>

Smith, B. L. (2002). The future of software: Enabling the marketplace to decide. Government Policy toward Open Source Software, AEI-Brookings Joint Center For Regulatory Studies (pp. 69-86).

Stallman, R. (1984a). The gnu manifesto. Son erişim 5-12-2004 from , <http://www.gnu.org/gnu/manifesto.html>.

Stallman, R. (1984b). Initial announcement. <http://www.gnu.org/gnu/gnu-history.html>.

Stallman, R. M. (2002). Free Software, Free Society: Selected Essays of Richard M. Stallman. GNU Press www.gnupress.org Free Software Foundation Boston, MA USA.

Wayner, P. (2000). Free For All : How Linux and the Free Software Movement Undercut the High-Tech Titans. Son erişim 15-08-2004, from <http://www.wayner.org/books/ffa/>.

Wood, E. M. (1999). The Origin of Capitalism. Monthly Review Press. ◀

